

Sisko Länsman

LAPIN ELY-KESKUKSEN PÄÄTÖS KOSKIEN TENOJOEN VESISTÖN KALASTUSSÄÄNNÖN 40 §:N 2 MOMENTIN TARKOITTAMAA POIKKEUSLUPAHAKEMUSTA

HAKIJA

Sisko Länsman

HAKEMUS

Lapin ELY-keskus on vastaanottanut hakijan Tenojoen vesistön kalastussäännön 40 §:n 2 momentin tarkoittaman poikkeuslupahakemuksen.

VIREILLETULO

Hakija on Lapin ELY-keskukselle toimittamallaan hakemuksella hakenut Tenojoen vesistön kalastussäännön 40 §:n 2 momentin tarkoittamaa poikkeuslupaa Atlantin lohen kalastukseen säännöksen tarkoittamalla kulttuuri- ja opetusperusteella.

KUULEMINEN

Lapin ELY-keskus on pyytänyt lausuntoa Tenon kalatalousalueelta kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain muuttamisesta 3 §:n 4 momentin perusteella 27.5.2025 koskien Lapin ELY-keskukselle toimitettuja poikkeuslupahakemuksia.

Tenon kalatalousalue on antanut asiassa lausunnon 10.6.2025

LAPIN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

Pohjois-Suomen kalatalouspalvelut

Toimialue: Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu

Vaihde 0295 037 000

PL 8060, Hallitus-
katu 3 B

PL 115, Kallio-
katu 4

PL 86, Veteraani-
katu 1

www.ely-keskus.fi/lappi

96101 Rovaniemi

87101 Kajaani

90101 Oulu

Kalatalousalueen lausunnon mukaan hakemukset ovat asiallisesti täytettyjä ja hakemuksissa olevat saalismäärät ovat vähäiset eivätkä ne uhkaa Tenon lohikantoja. Kalatalousalue ei ole perustellut lausumaansa tarkemmin.

ELY-KESKUKSEN RATKAISU

Lapin ELY-keskus hylkää hakemuksen jäljempänä esitetyin perustein.

RATKAISUN SOVELLETUT OIKEUSOHJEET, TUTKIMUSTIETO JA PERUSTELUT

SOVELLETUT OIKEUSOHJEET

Tenojoen kalastussäännön 40 §:n 2 momentin mukaan: "Lisäksi osapuolten toimivaltaiset viranomaiset voivat yksittäistapauksissa myöntää luvan organisaatioille poiketa kalastussäännön määräyksistä opetuskalastusta tai kulttuuritapahtumia varten. Luvan on oltava perusteltu kalastukseen liittyvän paikallisen ja perinnetiedon siirtämiseksi sekä sopusoinnussa 1 artiklassa säädetyn sopimuksen tarkoituksen kanssa. Luvan myöntää sen maan viranomainen, jossa toimintaa harjoitetaan. Vähintään yhden 3 §:n 1 tai 2 momentin 1 kohdan mukaisen kalastusoikeuden haltijan on osallistuttava kalastukseen."

Tenojoen kalastussäännön 1 §:n mukaan: "Tämän kalastussäännön tarkoituksena on edistää Suomen ja Norjan välisen sopimuksen kalastuksesta Tenojoen vesistössä tavoitteiden mukaisesti Tenojoen kalakantojen ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävää käyttöä ja hoitoa sekä edistää saamelaiden alkuperäiskansaoikeuksia ja paikallisia kulttuuriperinteitä."

Tenojoen vesistön kalastussäännön 40 §:n 2 momenttia koskevien lain esitöiden (HE 9/2024 vp.) mukaan: Pykälään kirjattaisiin kalastussäännön säännösten taustalla oleva tavoitetila, joka täydentäisi Tenon kalastussopimuksen 1 artiklaan kirjattua sopimuksen tavoitetta. Pykälää ei olisi tarkoitus soveltaa itsenäisesti, mutta se toimisi ohjeena ja yleisenä tavoitteena kalastussäännön aineellisten säännösten soveltamisessa."

Tenojoen kalastussäännön 40 §:n 4 momentin mukaan: "Lupien laajuus on mukautettava lohikantojen tilaan."

Tenojoen vesistön kalastussäännön 40 §:n 2 momenttia koskevien lain esitöiden (HE 9/2024 vp.) mukaan: "Pykälän 2 momentissa säädetään niistä edellytyksistä, joiden perusteella yksittäistapauksissa toimivaltainen viranomainen voi myöntää luvan organisaatioille poiketa kalastussäännön määräyksistä opetuskalastusta tai kulttuuritapahtumia varten. Tällä on pyritty

LAPIN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

Pohjois-Suomen kalatalouspalvelut

Toimialue: Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu

Vaihde 0295 037 000

PL 8060, Hallituskatu 3 B

PL 115, Kalliokatu 4

PL 86, Veteraaninkatu 1

www.ely-keskus.fi/lappi

96101 Rovaniemi

87101 Kajaani

90101 Oulu

mahdollistamaan saamelaiseen kalastuskulttuuriin liittyvän tietotaidon ylläpitäminen ja välittyminen sukupolvelta toiselle myös sellaisessa tilanteessa, jossa lohenkalastus ei muuten ole sallittua lohikantojen tilan vuoksi. - - Poikkeuslupa voitaisiin myöntää yksittäistapauksissa, eli poikkeusluvalla toteutettavien hankkeiden määrän tulisi olla pieni suhteessa normaaliin kalastukseen. Tarvittaessa luvan myöntävän viranomaisen on käytettävä harkintaa sen suhteen, miten hyvin esitetyt hankkeet toteuttavat poikkeusluvan tarkoitusta suhteessa niiden vaikutukseen lohikantoihin. Poikkeuslupiin perustuvan kalastuksen tulisi siten aina olla niin pienimuotoista, että sillä ei olisi käytännön vaikutusta heikentyneisiin lohikantoihin - - Poikkeusluvalla järjestettävään hankkeeseen osallistumisessa olisi olennaista hankkeiden aiheuttama pyyntipaine. Yksittäisiä hankkeita voisi siksi olla vain vähän kerrallaan - -Poikkeuslupapyyntissä saaliiksi otettavien tai vapautettavien lohien määrä voisi toimia yhtenä elementtinä hankkeita arvioitaessa.”

Tenojoen vesistön kalastussäännön 40 §:n 4 momenttia koskevien lain esitöiden (HE 9/2024 vp.) mukaan: ”Lisäksi pykälän 4 momentissa määrättäisiin, että lupien laajuus olisi mukautettava lohikantojen tilaan. Tällä tarkoitetaan, että lohikantojen tilan ollessa heikko, poikkeuslupien mukaisesta pyynnistä seuraavan kuolleisuuden olisi oltava rajoitettua ja oikeassa suhteessa lohenkalastuksen välttämättömiin rajoituksiin. Poikkeusluvut eivät saa vaarantaa lohikantojen elpymiseksi toteutettavia toimia.”

Tenojoen vesistön kalastussäännön 1 §:n ja 40 §:n 2 momentin ja kyseisiä säännöksiä koskevien esitöiden näkökulmasta voidaan katsoa, että poikkeuslupamenettelyn tarkoituksena on toisaalta pyrkimys mahdollistaa saamelaiseen kalastuskulttuuriin liittyvän tietotaidon ylläpitäminen ja välittyminen sukupolvelta toiselle myös sellaisessa tilanteessa, jossa lohenkalastus ei muuten ole sallittua lohikantojen tilan vuoksi kuitenkin siten, että poikkeuslupiin perustuvan kalastuksen tulee aina olla niin pienimuotoista, että sillä ei ole käytännön vaikutusta heikentyneisiin lohikantoihin.

TENOJOEN VESISTÖN LOHIKANTOJA KOSKEVA TUTKIMUSTIETO

Atlantin lohen kannan tilanne Tenojoen vesistössä on notorisesti erittäin heikko viimeisten vuosien aikana. Vuoden 2016 jälkeen saaliskehitys on ollut voimakkaasti laskeva ja vuoden 2020 jälkeen lohenkalastus on jouduttu kieltämään useana vuonna peräkkäin. ¹ Suomen ja Norjan välinen Tenon

¹ Hallituksen esitys eduskunnalle kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen liitteessä olevan kalastussäännön korvaamisesta uudella kalastussäännöllä tehdyn sopimuksen

lohikantojen hoitotyöryhmä arvioi vuoden 2024 viikoittaisen Tenon pääuomassa esiintyneiden lohien vertailun perusteella, ettei lohenkalastusta voida sallia vuonna 2025.²

Vuoden 2019-2023 lohien nousuvaellukset Pohjois-Atlantilla ja myös Tenolla ovat olleet poikkeuksellisen heikkoja. Tenon eri lohikantojen tila on edelleen heikentynyt hälyttävästi vuosina 2024, sekä kutukannat että arviot lohikantojen koosta ennen minkäänlaista kalastusta olivat poikkeuksellisen alhaisia. Alhaiset nousumäärät käyvät ilmi mm. Tenon pääuoman, Vetsijoen sekä Karasja Jiesjoen viistokaikuluotausaineistoista; Utsjoen ja Ylä-Pulmankijoen vesistön videoseurannoista sekä Akujoen ja Ylä-Pulmankijoen sukelluslaskennoista, jotka on raportoitu vuoden Tenon seuranta- ja tutkimusryhmän 2025 Tenon lohikantojen tila -raportissa.³

Tutkimustiedon mukaan kaikissa tärkeimmissä lohikannoissa mereltä palaava lohimäärä oli vuosina 2020-2023 niin pieni, että se alitti jo tuossa vaiheessa kestäväää poikastuotantoa kuvaavan hoitotavoitteen, eikä kalastettavaa ylijäämää ollut lainkaan. Vuonna 2024 lohien nousumäärä laski edelleen jyrkästi alaspäin, nousu- ja kutulohimäärät olivat kaikkien aikojen heikoimmalla tasolla. Isojen, useamman merivuoden (MSW) lohien määrä oli vähäinen, kuten oli ennustettu vuoden 2023 lohien nousutietojen perusteella. Jokeen palaa-vien yhden merivuoden (1SW) pikkulohien määrä on ollut vähäinen vuodesta 2019 alkaen. Vuonna 2024 pikkulohien osalta tilanne kääntyi merkittävästi aiempaa huonompaan suuntaan ja niiden määrä romahti historiallisen alhaiselle tasolle. Näkymä kaudelle 2025 on erittäin heikko. Ilmiön kestoa on vaikea arvioida. Vastaavia tilanteita on havaittu aiemminkin Tenon lohikannoissa yksittäisinä vuosina tai parin vuoden jaksoina, jonka jälkeen smolttien meriselviytyminen on palannut tavanomaisemmalle tasolle. Tällä kertaa ilmiö on kuitenkin kestänyt aiempaa kauemmin.⁴

hyväksymisestä sekä laiksi kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain muuttamisesta 9/2024 vp.

² Tenojoen kalastussopimuksen 6 ja 7 artiklan mukainen pöytäkirja

lohenkalastusmahdollisuuksien sekä kyttyrälohen kohdennetun poistopyynnin tarpeellisuuden toteamisesta Tenojoen vesistön kalastussäännön 4, 5 ja 35 §:n mukaisesti, muistio 12.3.2025, s. 2.

³ Valtioneuvoston asetus kalastuksesta Tenojoen vesistön sivuvesistöissä vuonna 2025, s. 1.

⁴ Valtioneuvoston asetus kalastuksesta Tenojoen vesistön sivuvesistöissä vuonna 2025, s. 1.

LAPIN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

Pohjois-Suomen kalatalouspalvelut

Toimialue: Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu

Vaihde 0295 037 000

PL 8060, Hallituskatu 3 B

PL 115, Kalliokatu 4

PL 86, Veteraaninkatu 1

www.ely-keskus.fi/lappi

96101 Rovaniemi

87101 Kajaani

90101 Oulu

Tenon seuranta- ja tutkimusryhmän raportin mukaan kalastettavaa ylijäämää ei ole ollut ollenkaan Tenojoen vesistön pääuomassa vuosina 2019–2024.⁵ Raportissa todetaan, että Tenon pääuoman lohikantojen tila luokitellaan heikoimpaan punaiseen kategoriaan ja kaikki Atlantin loheen kohdistuva pyynti tulisi lopettaa ja virallinen lohikantojen elvytysuunnitelma tulisi saattaa viireille.⁶ Vuonna 2024 nousseiden yhden merivuoden lohien määrä oli historian alhaisin lohien kalastuskiellosta huolimatta.⁷ Raportissa todetaan, että tilanne on Tenon lohikantojen osalta kriittinen. Tenojoen lohikantojen tilasta tehdyn raportin mukainen biologinen neuvo on, että lohikantoja ei tulisi hyödyntää yhtään ennen kuin lohien määrä saadaan kasvuun.⁸ Tämän vuoden alustavien nousulohiseurantatilastojen perusteella voidaan arvioida vuoden 2025 lohien nousumäärien olevan edelleen alhaiset.⁹

RATKAISUN PERUSTELUT

Asiassa olennaista on ollut selvittää ja varmistaa Atlantin lohikantojen ekologinen kestävyys poikkeuslupan nojalla tapahtuvan pyynnin puitteissa. Poikkeuslupaharkinnassa on kiinnitetty erityistä harkintaa ottaen Atlantin lohikantojen ekologiseen kestävyYTEEN sekä toisaalta saamelaisten alkuperäiskansojen oikeuksien ja paikallisten kulttuuriperienteiden edistämiseen.

Edellisessä kappaleessa esitetyn tutkimustiedon perusteella voidaan pitää selvänä, että Tenon lohikantojen tila on erittäin heikko ja sen elinvoimaisuuden olevan vaakalaudalla. Tenon seuranta- ja tutkimusryhmän raportin mukaan Tenon pääuoman lohikantojen tila luokitellaan heikoimpaan punaiseen kategoriaan ja kaikki Atlantin loheen kohdistuva pyynti tulisi lopettaa. Tenojoen pääuoman kautta kulkee muihin sivujokiin kutemaan suuntaavia lohikantoja ja Tenojoen pääuomassa tapahtuva poikkeuslupapyynti kohdistuisi sekalaisesti eri sivujokien lohikantoihin. Esimerkiksi Akujoella viime syksyn sukeluslaskennoissa havaittiin vain muutamia lohia kutualueilla.¹⁰ Tenojoen

⁵ Anon. 2025. Tenojoen lohikantojen tila 2024. Tenon seuranta- ja tutkimusryhmän raportti nr 1/2025, s. 33.

⁶ Anon. 2025. Tenojoen lohikantojen tila 2024. Tenon seuranta- ja tutkimusryhmän raportti nr 1/2025, s. 33.

⁷ Anon. 2025. Tenojoen lohikantojen tila 2024. Tenon seuranta- ja tutkimusryhmän raportti nr 1/2025, s. 95.

⁸ Anon. 2025. Tenojoen lohikantojen tila 2024. Tenon seuranta- ja tutkimusryhmän raportti nr 1/2025, s. 93.

⁹ Luonnonvarakeskus, Luonnonvaratieto, Numerotieto ja kuvaajat, Nousulohiseuranta, Tenojoki 2025

¹⁰ Anon. 2025. Tenojoen lohikantojen tila 2024. Tenon seuranta- ja tutkimusryhmän raportti nr 1/2025, s. 71

LAPIN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

Pohjois-Suomen kalatalouspalvelut

Toimialue: Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu

Vaihde 0295 037 000

PL 8060, Hallituskatu 3 B

PL 115, Kalliokatu 4

PL 86, Veteraaninkatu 1

www.ely-keskus.fi/lappi

96101 Rovaniemi

87101 Kajaani

90101 Oulu

pääuomassa tapahtuva poikkeuslupapyynti voi huonoimmassa tapauksessa kohdistua esimerkiksi juuri Akujoen harvalukuisiin yksilöihin ja aiheuttaa kyseisen sivujoen lohikannan sukupuuton. Tenojoen pääuomassa tapahtuvan poikkeuslupapyyntin yhteydessä ei voitaisi mitenkään erotella, mihin sivujoen lohikantaan pyynti kohdistuisi.

Päätöksen harkinnassa korostuu toisaalta saamelaisten alkuperäiskansojen oikeudet toteuttaa kulttuuriaan ja oikeuksiaan poikkeuslupapyyntin mahdollistamana. Lähtökohtaisesti poikkeuslupamenettelyn tarkoituksena onkin mahdollistaa saamelaiseen kalastuskulttuuriin liittyvän tietotaidon ylläpitäminen ja välittyminen sukupolvelta toiselle myös sellaisessa tilanteessa, jossa lohenkalastus ei muuten ole sallittua lohikantojen tilan vuoksi. Korkein oikeus on katsonut ratkaisussaan 2022:25, että lohenkalastus Tenojoessa liittyy kiinteästi saamelaiseen kulttuuriin. Korkein oikeus on toisaalta todennut ratkaisunsa perusteluissa, että saamelaisille kuuluva, nautintaperusteisiin oikeuksiin vähintään rinnastuva ja perustuslain suojaama, kalastusoikeus ei ole rajoittamaton. Korkeimman oikeuden ratkaisun perusteluissa todetaan edelleen, että myös saamelaisten kalastusoikeutta voidaan rajoittaa vaelluskalakantojen turvaamiseksi. Luonnon kestävä ja ekologinen käyttö sekä kalakantojen turvaaminen myös tulevaisuudessa palvelevat muiden ohella myös saamelaisten etua. Perinteisen kulttuurisen kalastusoikeuden harjoittaminen edellyttää toisin sanoen Tenojoen lohikantojen elinvoimaisuuden turvaamista. Lapin ELY-keskus toteaa, että sillä on mahdollisuus myöntää Tenojoen vesistön kalastussäännön 35 §:n mukaisia kyttyrälohen kohdennettuun pyyntiin tarkoitettuja lupia vuonna 2025. Lapin ELY-keskus katsoo, että koska kyttyrälohen pyynnissä voidaan osaltaan käyttää samoja kalastusmenetelmiä sekä käsitellä kalaa vastaavalla tavalla, kuin Atlantin lohen pyyntin yhteydessä, on nyt kyseessä olevan luvan hakijoilla mahdollisuus hakea kyttyrälohen poistopyyntiin tarkoitettua lupaa ja siten osaltaan mahdollistaa kyttyrälohen pyyntin yhteydessä saamelaiseen kalastuskulttuuriin liittyvän tietotaidon ylläpitäminen ja välittyminen sukupolvelta toiselle. Lisäksi kalastussäännön mahdollistaman muun kalan pyyntin yhteydessä on osaltaan mahdollista välittää saamelaiseen kalastuskulttuuriin liittyvän tietotaitoa sukupolvelta toiselle esimerkiksi verkkokalastuksen muodossa.

Tenojoen kalastussäännön 40 §:n lain esitöissä tuodaan esille, että lupien on oltava sopusoinnussa sopimuksen tarkoituksen kanssa, missä keskeisin asia on kalastuksen ekologinen ja sosiaalinen kestävyys. Lain esitöissä todetaan

LAPIN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

Pohjois-Suomen kalatalouspalvelut

Toimialue: Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu

Vaihde 0295 037 000

PL 8060, Hallituskatu 3 B

PL 115, Kalliokatu 4

PL 86, Veteraaninkatu 1

www.ely-keskus.fi/lappi

96101 Rovaniemi

87101 Kajaani

90101 Oulu

edelleen, että momentti on kirjoitettu väljään muotoon, jotta se mahdollistaisi riittävän tapauskohtaisen harkinnan luvan tarpeellisuudesta eri tilanteissa kalastussäännön voimassaoloaikana. Lapin ELY-keskus toteaa, että kyse on toisaalta Atlantin lohen lohikantojen elinvoimaisuuden varmistamisesta tulevaisuutta silmällä pitäen ja toisaalta saamelaisten alkuperäiskansojen oikeudesta harjoittaa kulttuuriaan. Lapin ELY-keskus toteaa, että viime kädessä lohikantojen elinvoimaisuuden ollessa uhattuna, voidaan saamelaisten kalastusoi-keutta rajoittaa lohikantojen elinvoimaisuuden turvaamiseksi. Lapin ELY-keskus toteaa, että Tenojoen vesistön lohikantojen tila on tällä hetkellä arvioitavissa tutkimustiedon perusteella niin heikoksi, että pienimmälläkin mahdollisella kalastuspaineella voi olla tuhoisia käytännön vaikutuksia Tenojoen lohikantojen elinvoimaisuuteen.

Lapin ELY-keskus ei voi edellä selostetun perusteella varmistua siitä, että poikkeuslupapyyntillä ei olisi käytännön vaikutusta heikentyneisiin lohikantoihin. Lapin ELY-keskus ei myönnä poikkeuslupaa opetus- tai kulttuurikalastukseen edellä mainituin perustein.

SOVELLETUT SÄÄNNÖKSET, LISTAUS

Tenojoen vesistön kalastussääntö 1 § ja 40 §, hallintolaki 31–34 § ja 45 §, kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain muuttamisesta 3 §

PÄÄTÖKSEN TIEDOKSIANTO

Hakija

Tenon kalatalousalue

PÄÄTÖKSESTÄ TIEDOTTAMINEN

Tieto päätöksen antamisesta julkaistaan Lapin ELY-keskuksen verkkosivuilla osoitteessa <http://ely-keskus.fi/web/ely/kuulutukset>.

LISÄTIETOJA

Elias Rauhala puh. 029 503 7056, sposti elias.rauhala@ely-keskus.fi (lomalla 7.7.-8.8.2025)

Kare Koivisto puh. 0400 211 898, sposti kare.koivisto@ely-keskus.fi

LAPIN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

Pohjois-Suomen kalatalouspalvelut

Toimialue: Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu

Vaihde 0295 037 000

PL 8060, Hallitus-
katu 3 B

PL 115, Kallio-
katu 4

PL 86, Veteraani-
katu 1

www.ely-keskus.fi/lappi

96101 Rovaniemi

87101 Kajaani

90101 Oulu

MUUTOKSENHAKU

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Pohjois-Suomen hallinto-oikeuteen. Valitusosoitus on tämän päätöksen liitteenä.

ALLEKIRJOITUKSET

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty viraston sähköisessä asiainhallintajärjestelmässä. Asian ovat esitelleet lakimies Elias Rauhala ja korkeakouluharjoittelija Safiye Rosengrèn. Asian on ratkaissut johtava kalatalousasiantuntija Jari Leskinen.

LIITTEET

Valitusosoitus

LAPIN ELINKEINO-, LIIKENNE- JA YMPÄRISTÖKESKUS

Pohjois-Suomen kalatalouspalvelut

Toimialue: Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu

Vaihde 0295 037 000
www.ely-keskus.fi/lappi

PL 8060, Hallitus-
katu 3 B
96101 Rovaniemi

PL 115, Kallio-
katu 4
87101 Kajaani

PL 86, Veteraani-
katu 1
90101 Oulu

Tämä asiakirja LAPELY/2207/2025 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LAPELY/2207/2025 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Rauhala Elias 25.06.2025 11:20

Esittelijä Rosengren Safiye 25.06.2025 11:19

Hyväksyjä Leskinen Jari P 25.06.2025 11:34